КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра східної і слов'янської філології

Курсова робота

з арабської філології на тему:

ЛІНГВІСТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В СУЧАСНІЙ АРАБСЬКІЙ МОВІ

Студентки ІІ курсу, групи Ар 11-22

факультету східної і слов'янської філології

денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Арабська мова і література та переклад, друга східна мова, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.060 Східні мови та літератури (переклад включно), перша-арабська

Левченко Дар'ї Олександрівни

Науковий керівник: Бастун М.В.

Національна шкала

Кількість балів

Оцінка ЄКТС

Київ-2024

ЗМІСТ

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1. 6
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ: 6
1.1. Термінологія як розділ лексикології. 6
1.2. Визначення поняття терміну та класифікація термінів 8
1.3. Формування термінологічної системи в арабській мові 11
Висновки до першого розділу: 15
РОЗДІЛ 2. 17
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АРАБСЬКІЙ МОВІ 17
2.1. Класифікація термінологічних словників за призначенням 17
2.2. Арабізація та запозичення як спосіб передачі лінгвістичних термінів арабською мовою 21
Висновоки до другого розділу: 26
ВИСНОВКИ 28
АНОТАЦІЯ 30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 31

ВСТУП

Актуальність роботи. В наш час світ стає більш глобалізованим, відповідно, збільшується необхідність в спілкуванні різними мовами. Арабська мова має давню історію та глибокі традиції. Вона є однією з робочих мов ООН та офіційною мовою в багатьох країнах світу. Вона має значний вплив на інші мови через релігійний контекст та багату літературну спадщину. Тому розуміння лінгвістичної термінології арабської мови сприяє міжкультурній комунікації та полегшує спілкування. Оскільки арабські країни мають визначну роль у світовій політиці та економіці, арабська мова має велике значення для людей, які працюють у міжнародних організаціях, дипломатичних установах або співпрацюють з арабськомовними партнерами. Крім того, вивчення арабської лінгвістичної термінології має важливе значення для лінгвістичних досліджень, освітніх програм та культурного обміну.

Мета: основна мета роботи полягає в комплексному дослідженні формування та функціонування лінгвістичної термінології в арабській мові з урахуванням історичних, мовних та культурних особливостей..

Завдання:

1. Визначити місце термінології як окремого розділу лексикології, охарактеризувати її основні поняття та значення для мовознавства.
2. Дослідити історичні передумови, культурні та мовні особливості становлення арабської лексикографії та термінології на різних етапах її розвитку.
3. Проаналізувати класифікацію та структуру термінологічних словників арабської мови як важливого джерела вивчення термінології.
4. Виявити та вивчити основні способи творення лінгвістичних термінів в арабській мові, зокрема процеси арабізації, запозичення та калькування.
5. Дослідити специфіку перекладу ключових лінгвістичних понять з інших мов, передусім англійської, на арабську мову.
6. Проаналізувати проблеми уніфікації та стандартизації арабської лінгвістичної термінології на сучасному етапі.
7. Здійснити порівняльний аналіз формування лінгвістичної термінології в арабській мові та інших мовних традиціях.

Предмет дослідження: лінгвістична термінологія в сучасній арабській мові.

Об’єкт дослідження: особливості формування, розвитку та функціонування лінгвістичної термінології в арабській мові.

Методи дослідження:

1. Описовий метод - для характеристики теоретичних засад термінології як розділу лексикології, основних її понять та принципів.
2. Історико-порівняльний метод - для вивчення процесів становлення та розвитку арабської термінології, зокрема в контексті історичних, культурних та мовних факторів.
3. Структурно-семантичний аналіз - для дослідження структури та семантики лінгвістичних термінів арабської мови. Компонентний аналіз - для виявлення та вивчення способів творення арабських лінгвістичних термінів (арабізація, запозичення, калькування тощо).
4. Порівняльний аналіз - для зіставлення особливостей формування лінгвістичної термінології в арабській мові та інших мовних традиціях.
5. Метод суцільної вибірки - для формування емпіричної бази дослідження на основі термінологічних словників та наукових текстів.
6. Системний підхід - для цілісного вивчення арабської лінгвістичної термінології як складної, взаємопов'язаної системи.
7. Метод кількісного аналізу - для виявлення статистичних закономірностей у процесах термінотворення та функціонування термінів.

Наукова новизна: полягає в комплексному дослідженні особливостей формування, розвитку та функціонування лінгвістичної термінології в арабській мові, що дозволяє поглибити розуміння специфіки цього важливого пласту арабської лексики. Робота містить класифікацію та структурно-семантичну характеристику термінологічних словників арабської мови як важливого джерела вивчення лінгвістичної термінології. Комплексно аналізує основні способи творення арабських лінгвістичних терміні, здійснює порівняльний аналіз формування лінгвістичної термінології в арабській мові та інших мовних традиціях.

Практичне значення: практичне значення даного дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо уніфікації та стандартизації арабської лінгвістичної термінології на сучасному етапі. Результати роботи можуть бути використані фахівцями в галузі арабської філології, а також перекладачами та укладачами термінологічних словників для вдосконалення термінологічних систем та підвищення ефективності термінологічного перекладу.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ:

1.1. Термінологія як розділ лексикології.

Мовознавство — наука, що займається дослідженням мови, її розвитку, структури та функціонування. Мова є предметом мовознавства у всіх її формах прояву. Лексикологія є одним з багатьох розділів цієї науки. «Лексикологія (від гр. lexikos "такт, що стосується слова" і logos "наука") - розділ науки про мову, який вивчає лексику (словниковий склад мови). Лексикологія суттєво відрізняється від фонетики і фонології. Якщо фонетика й фонологія вивчають односторонні одиниці, що мають лише план вираження, то лексикологія - двосторонні одиниці, які мають план вираження і план змісту. Лексикологія - багатоаспектна наука, яка вивчає природу й суть слова, його виникнення та зміну, визначення значення слів та їх уживання, структуру словникового складу мови, шляхи його поповнення та ін.» (М. П. Кочерган, 2001, с. 181- 182)

Іншими словами, лексикологія вивчає лексику, а основною одиницею лексики є слово. Оскільки слово є багатоаспектною одиницею, то лексикологія, як широкий розділ мовознавства, включає інші дисципліни, що вивчають цю одиницю, а саме: семантику, ононімію, етимологію, фразеологію, ономіку, лексикографію.

Кожна мова має стилістичну ієрархію у своєму словнику. Важливу частину стилістичного забарвлення лексики становить термінологія. «Термін — слово чи словосполучення, яке позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо». (Ю. І. Ковалів, 2007, с.478) В свою чергу «Термінологія — сукупність термінів з певної галузі». (Ю. І. Ковалів, 2007, с.479)

Лексикологія - це наука про весь словниковий склад мови, тоді як термінологія - це спеціалізоване вивчення лексики, яка є специфічною для певних галузей знань. Основною метою термінології як галузі науки є дослідження термінології, аналіз та класифікація термінів, дослідження їх походження, структури та використання в мові.

Оскільки термінологія пов’язана з дослідженням слів і термінологічних систем, вона розглядає питання, пов’язані з перекладом слів з однієї мови на іншу. Як наслідок, термінологія є важливою в багатьох дисциплінах, а створення загального термінологічного словника сприяє уникненню плутанини між фахівцями та надає точну та відповідну інформацію про певний предмет. Термінологія корисна для професіоналів, які хочуть спілкуватися один з одним, обмінюватися інформацією та проводити дослідження. Ще одним важливим компонентом термінології є створення нових термінів, які представляють нові відкриття та інновації. Розуміння термінології спеціальної галузі має вирішальне значення як для спеціалістів у цій галузі, так і для перекладачів, які мають перетворити спеціальний текст у форму, яку можна узагальнити.

Терміни є важливим аспектом в будь-якій науковій сфері, оскільки вони дають можливість визначати поняття і передавати інформацію без помилок. За Карпенко (2006) для термінів харктерні наступні ознаки:

1) Відповідність певній системі термінів;

2) Має чітке визначення;

3) Чітко розуміється всередині однієї системи термінів;

4) Точність використання;

5) Вільно використовується без стилістичних уподобань;

6) Відсутність однозначних і словникових дублікатів у межах однієї системи термінів;

7) Відсутність виразності, метафоричності або особистих оцінок.

Так, можна зробити висновок, що сфера застосування та значення термінології визначають її основні характеристики. Оскільки термінологічна лексика має свої особливості, вона переважно використовується в науковому стилі мовлення, але може застосовуватися й за межами цього стилю. Проте, терміни, що використовуються поза науковим контекстом, можуть втратити свою наукову специфіку та перестати бути термінами.

1.2. Визначення поняття терміну та класифікація термінів

Думки лінгвістів дуже різняться щодо розуміння термінів як термінологічних одиниць або елементів терміносистеми, що відображено у визначеннях (тлумаченнях) поняття різними вченими. Термін, як і інші мовні символічні одиниці, містить експонент, тобто його значення та зміст, але дослідники мають різні погляди на значення експонентів і терміносимволів.

Загальноприйнятим вважалося, що слово є основним експонентом терміноодиниці, але сучасні лінгвісти розглядають як такі експоненти не лише окремі слова, але й їх поєднання, зокрема словосполучення. У понятті терміну деякі дослідники називають його словом, тоді як інші використовують термін "слово чи словосполучення, словосполучення, вираз, складена назва" та інші варіанти. Нині немає сумніву, що терміном може бути не лише окреме слово, але і словосполучення.

Деякі лінгвісти вважають термінами лише іменники та субстантивні словосполучення (тобто словосполучення з опорним словом – іменником), інші лінгвісти вважають, що ця ознака не є обов’язковою для термінів, тобто важливі слова та складені словосполучення з різних частин мови трактуються як терміни. На цій підставі їх називають складними термінами. У сучасному мовознавстві перша точка зору переважає і видається більш переконливою.

До складних слів зазвичай відносять лише залежні слова та словосполучення, тобто слова, складові яких перебувають у підрядному зв'язку. Натомість у працях деяких авторів до складу складних слів входять не лише залежні слова, а й узгоджувальні, наприклад: простір і час, мова і свідомість, слова і поняття тощо.

Деякі лінгвісти заперечують належність залежних членів до термінів у теорії, але визнають їх термінами на практиці; Б.Н. Головін у своєму словнику до підручника "Вступ до мовознавства", визначаючи поняття терміна, наголошує на понятті термінів із залежними членами речення. Очевидно, слід визнати, що такі терміни позначають не одне, а два різних поняття і є не окремими складними термінами, а поєднанням різних термінів. І.С Квитко, спираючись на різні визначення, пропонує «сумарне» визначення терміну: «Термін – це слово чи словесний комплекс, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступають у

системні відносини з іншими словами та словесними комплексами й утворюють разом з ними в кожному окремому випадку та в певний час замкнену систему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю, точністю, та експресивною нейтральністю».(І.С. Квитко, 1976, с.21)

Сутність терміна полягає в його спеціалізованому значенні, яке використовується для позначення конкретного наукового, технічного або виробничого поняття. Цю думку підтримують всі мовознавці, які займаються вивченням термінології. Проте співвідношення між терміном і поняттям інтерпретується різними мовознавцями по-різному. Тому існує кілька концепцій щодо розуміння та визначення термінології.:

1. Термін - це лексична одиниця (чи комбінація слів), яка призначена для номінації поняття, тобто вона ідентифікує його. (напр., Г. О. Винокур, Є. М. Галкіна-Федорук)

2. Термін - це слово, яке виражає поняття та має експресивну функцію. (А. А. Реформатський, С. М. Бурдін та ін.)

3. Термін - це лексична одиниця, яка надає поняттю його семантичну позначку, тобто вона відображає його значення. (Е. І. Амосенкова, Р. Н. Інфантьєва, Г. Н. Левинський та ін.)

4. Термін - це слово, що визначає поняття та має дефінітивну функцію, тобто уточнює його зміст. (В. В. Виноградов, С. А. Аскольдов та ін.)

У лінгвістичній професійній літературі термінам часто приписують й інші ознаки, такі як: однозначність, тобто відсутність багатозначності в термінологічній системі, семантична точність, експресивна строгість, семантична вмотивованість, системність, тобто взаємопов'язаність з іншими термінами в даній терміносистемі, відсутність синонімів, омонімів, а також відсутність емоційного та експресивного забарвлення. Ці характеристики проявляються в термінах украй непослідовно. Деякі з них характерні не для всіх термінів, а деякі стосуються не тільки термінів, а й загальновживаних слів і словосполучень.

З огляду на перелічені вище граматичні ознаки (субстантивний характер слова або словосполучення, наявність відношень підпорядкування між компонентами слова

або словосполучення), термін можна визначити як іменник або підрядне словосполучення, опорним словом якого є іменник, слово, що позначає спеціалізоване поняття.

При розумінні та поясненні термінології найскладнішою проблемою є проблема меж термінів. У її межах спірними і досі невирішеними залишаються питання, що стосуються розмежування термінів і загальновживаних словосполучень, самого терміна, номенклатури та іменування символів (які зазвичай розуміють як назви типових об'єктів у даній царині знань).

Аналіз термінів, що включені до словників та інших джерел, таких як наукові тексти та усні виступи професіоналів у різних галузях, показує, що деякі з них використовуються виключно у конкретній сфері, тоді як інші можуть мати застосування в різних галузях.

Це демонструє, що терміни відрізняються за рівнем спеціалізації їх значень.

Залежно від рівня спеціалізації, терміни можна розподілити на три основні категорії:

1. Терміни загального характеру, тобто ті, що використовуються практично в усіх сферах термінології, такі як "система", "тенденція", "закон", "концепція", "теорія" і так далі. Важливо відзначити, що в межах конкретної галузі такі терміни можуть уточнювати своє значення, наприклад, "валютна система" або "осушувальна система". До цієї категорії входить і загально-технічна термінологія, така як "пристрій" або "агрегат".

2. Міжгалузеві терміни - це ті, які використовуються в кількох суміжних або навіть далеких галузях. Наприклад, економічна наука має терміни, спільні з іншими соціальними та природничими науками, такі як "амортизація", "екологічні витрати", "приватна власність"

3. Вузькогалузеві терміни - це ті, що характерні лише для певної сфери, наприклад, "лізінг", "дрена", "чип". Крім термінів, у мовленні фахівців широко використовуються інші спеціальні одиниці, такі як професіоналізми та номенклатурні назви.

Окрім основних груп термінів Д’яков А.С. також виділяє:

Професіоналізми - це терміни або вирази, що використовуються в мовленні представників конкретної професійної спільноти. (Д’яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б., 2000, с.14-15)

Тобто, це особливі поняття, що визначають продукт праці, інструмент, процес виробництва, народну творчість тощо. Їм притаманний місцевий чіткий характер та емоційність, зумовлена особливостями місцевої мови. Отже, професіоналізми є неофіційними, розмовними замінниками термінів, тоді як термін – офіційна назва конкретного поняття.

Номенклатура - це перелік найменувань конкретних об'єктів у певній галузі науки, техніки, мистецтва та інших сферах. (Д’яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б., 2000, с.14-15)

Номенклатуру складають словосполучення, а також іменники, які відображають назву систем об’єктів конкретної науки та сукупність назв одиничних об’єктів (наприклад – у географічних назвах – Червоне море, озеро Світязь). Номенклатура притаманна багатьом галузям: медицина, економіка, хімія, мовознавство тощо.

1.3. Формування термінологічної системи в арабській мові

За визначенням В.М. Бєлкіна, «в арабській термінології виокремлюють два періоди розвитку – класичний та сучасний» (В.М. Белкин, 1975, с. 119) . Високу насиченість класичною (оригінальною) термінологією показують середньовічні мусульманські науки, які розвивались арабською мовою: історія, література, мусульманське право, арабське мовознавство тощо.

В той же час, поряд з мусульманськими науками, точні науки та природні сучасні, такі як: геометрія, хімія, математика, механіка, астрологія, географія, розвивались грецькою мовою. Відповідно, поряд з арабськими термінами відзначається значне запозичення та адаптування запозичень.

Під час розробки сучасної арабської термінології необхідно враховувати вже існуючі поняття та терміни, які були сформульовані в нових європейських мовах. Мета арабської термінологічної практики полягає в пошуку відповідних арабських

термінів для вже існуючих та стандартизованих іншомовних термінів. Нові арабські терміни можуть бути створені як альтернатива латино-грецьким інтернаціоналізмам, так і як альтернатива національним (зокрема англійським та французьким) термінам.

Існує кілька методів для копіювання іншомовних термінологічних систем. При цьому мовні засоби, які використовуються для створення та поповнення термінології, залишаються такими ж, як і для поповнення загальнолітературного словника. Для цього використовуються наступні способи:

1) Вживання термінів у спеціальних конотаціях, які колись були або залишаються чинними у мові.

2) Створення нових слів-термінів з використанням існуючих правил словотворення.

3) Перекладання термінів та термінологічних висловів та їх подальше скорочення шляхом вилучення або стиснення у складні слова.

4) Безпосереднє використання термінів іншомовного походження.

Основна мета систематичної роботи з арабською термінологією полягає в тому, щоб якнайбільше використовувати корінь слова. Зазвичай вибір одного з вищезазначених методів обумовлений морфологічним типом вихідного матеріалу, який калькулюється. Перші два підходи застосовуються для створення арабських термінів на відміну від іншомовних слів-термінів з простими кореневими основами, третій метод використовується для інтеграції іншомовних термінів, які можуть бути складними словами або словосполученнями, тоді як останній застосовується у випадках, коли неможливо знайти адекватний еквівалент у рамках арабської мови.

Пошук старих слів для позначення нових явищ, як рекомендують мовознавці та філологи, виявляється не таким ефективним. Прикладами влучного використання класичних слів в арабській термінології є: ذَرَّةٌ – атом (маленька частина, пилинка), نَوَاةٌ – ядро (кісточка плода), تَجْلِيخٌ – шліфування (обробка поверхні шкіри).

Зазвичай зі словника загальноприйнятої лексики вибираються точні семантичні еквіваленти для іншомовних термінів, будь то міжнародні терміни на латино-грецькій основі або національні терміни, що використовуються в сучасній науковій мові,

наприклад: نَظِيرَةٌ – ізотоп (однаковий), فَضَاءٌ – космос (відкрите місце), قِرَاءَةٌ – показання вимірювального приладу (читання).

Особливо наочно проявляється калькування в назвах різних приладів, апаратів та пристроїв; пор. назви різної апаратури: مُكَيِّفٌ - конденсатор , مُوَلِّدٌ генератор, مُؤَشِّرٌ - індикатор та ін.

Можливості розширення арабської термінології за допомогою словотвору обмежені. Це пояснюється тим, що арабські словотворчі похідні, які складаються з двох лексичних морфем, не можуть повністю замінити складні терміни індоєвропейських мов, які активно використовують додавання основ та багату префіксацію та суфіксацію простих та складних основ. Крім того, словотворчі похідні мають широке і неоднозначне значення, що часто призводить до суперечливих тлумачень термінології. Наприклад: مُصَوِّرٌ – «той, хто зображує», тобто «фотограф» або «художник», جَارُوفٌ – «знаряддя, яке згрібає або змиває», тобто «граблі, лопата». З цією ціллю для більш точного вираження потрібного значення вони отримують додаткове визначення: مُصَوِّر فوتوغرافي – «фотограф».

Однією з основних труднощів у створенні термінів шляхом перекладу є те, що в арабській мові потрібно калькулювати термінологію з мов, де переважають складні слова, що складаються з декількох значущих морфем. В той час як в арабській мові основним типом словотвору є внутрішня флексія з урахуванням лише одного кореня, який має лише одне значення. Тому іншомовні складні слова-терміни протистоять арабським термінам-словосполученням. Першим завданням у цьому процесі є знаходження та визначення еквівалентних арабських лексичних одиниць для окремих морфем зазначеного типу та уніфікація їх вживання.

Процес створення та систематизації сучасної арабської термінології наразі цікавить широку громадськість арабських країн. Багато хто вважає, що основні труднощі полягають не у створенні термінів, а в їхньому функціонуванні та уніфікації. Недоліком арабської мови є велика кількість термінологічних дублетів, що пояснюються стихійними та неузгодженими введеннями їх у мовну практику. Одне й те саме поняття може налічувати ряд термінів. В.М. Бєлкін окреслює наступні поняття: «а) офіційні терміни, затверджені або створені академіями; б) терміни,

створені та використовувані популяризаторами науки, перекладачами та журналістами; в) терміни, що використовуються фахівцями-практиками в діловому побуті.» (В.М. Белкин, 1975, с. 128)

Більше того, деякі роботи містять велику кількість унікальних термінів, які використовуються лише їх авторами через недостатню обізнаність авторів з вже існуючими термінами або впевненість у тому, що нові терміни краще відображають значення, ніж існуючі. Часто вже ужиті терміни відкидаються, коригуються або замінюються новими, які, можливо, будуть більш точними та лінгвістично обґрунтованими, але при цьому вносять додаткове ускладнення до існуючої системи. З різних причин арабську термінологію слід розглядати як ще не повністю сформовану, що знаходиться в процесі розвитку та формування, що неминуче призводить до численних суперечностей та невпорядкованості.

Рівень розвитку термінології в країні безпосередньо залежить від рівня соціального, економічного, наукового та технічного розвитку. Деякі арабомовні країни тільки розпочинають сучасний промисловий та технічний розвиток, і наукова діяльність у більшості галузей науки тільки починається. Поточна термінологія формується завдяки популяризації наукових та технічних досягнень арабською мовою в оглядових та реферативних статях, які часто публікуються в арабських газетах та журналах, в подальшому здійснюється переклад необхідної наукової та технічної літератури. Це створює умови для формування національних кадрів та можливості створення оригінальної наукової та технічної літератури національною мовою.

Поповнення термінології природним чином відбувається за допомогою використання національної мови на всіх етапах навчання, особливо в університетському середовищі. Вважається, що саме мовне середовище сприяє збереженню та створенню нових термінів. Також висловлюється думка, що сучасні арабські армії з їхньою дисципліною та високим технічним рівнем можуть відігравати певну роль у цьому процесі, наприклад, видання кращих іноземно-арабських термінологічних словників під егідою збройних сил. Також приймаються спеціальні заходи для упорядкування термінології, такі як проведення міжнародних

конференцій з уніфікації термінології, створення спеціальних комітетів та комісій з розробки галузевих термінологій та видання уніфікуючих словників. Проте заходи щодо регулювання та штучної уніфікації термінологічних систем поки що мають обмежений ефект. Стандартизація термінології відбувається в основному через широке розповсюдження та часте вживання термінів.

Висновки до першого розділу:

Одним з розділів мовознавства є лексикологія, яка досліджує лексику та словниковий склад мови. Лексикологія включає в себе семантику, ононімію, етимологію, фразеологію та інші дисципліни, що вивчають слово як багатоаспектну одиницю. Термінологія, у свою чергу, є спеціалізованим вивченням лексики, яка є характерною для певних галузей знань. Вона включає в себе дослідження термінів, їх класифікацію, походження, структуру та використання в мові. Термінологія є важливою для спеціалістів, які спілкуються та проводять дослідження у певних галузях, а також для перекладачів, які перетворюють спеціалізований текст у загальноприйняту форму. Термінологічна лексика має свої особливості та переважно використовується в науковому стилі мовлення, проте може застосовуватися й за межами цього стилю.

Думки лінгвістів різняться щодо розуміння термінів як термінологічних одиниць або елементів терміносистеми, що відображено у різних визначеннях, запропонованих вченими. Експонентом (значенням) терміноодиниці традиційно вважається слово, проте сучасні лінгвісти вважають експонентами терміна не лише окремі слова, а й поєднання різних слів або словосполучень. Також виникають різні точки зору на те, які словосполучення можуть бути термінами, а які ні, що стосується питання про те, які словосполучення можуть бути термінами, а які термінами бути не можуть. Також важливим є розуміння та визначення змісту (значення) терміна, яке різні мовознавці трактують по-різному. Слід враховувати різні групи термінів, такі як загальнонаукові, міжгалузеві та вузькогалузеві терміни, а також професіоналізми та номенклатурні назви. Вивчення та розуміння термінології вимагає уважності та

дослідження, оскільки вона має важливе значення для різних галузей знань та мовознавства в цілому.

Що стосується становленню та розвитку арабської термінології, то вона характеризується двома періодами – класичним та сучасним. Класичний період характеризується високою насиченістю оригінальною термінологією в середньовічних мусульманських науках, які розвивалися арабською мовою. Сучасний період включає значне запозичення та адаптацію іншомовних термінів. Під час розробки сучасної арабської термінології враховуються вже існуючі та стандартизовані іншомовні терміни, а також створюються нові арабські терміни як альтернатива інтернаціональним та національним термінам.

РОЗДІЛ 2.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

2.1. Класифікація термінологічних словників за призначенням

«Лексикографія є наукою про мистецтво складання

лінгвістичних словників у її теоретичному та практичному аспектах.» (В.М. Белкин, 1975, с. 128)

Лінгвістичні словники літературної мови мають за мету описувати словниковий склад даної мови, пояснювати та визначати значення слів за допомогою цитат, встановлювати область та контекст вживання слів та вказувати на граматичні форми. У середньовічному арабомовному світі лексикографія відігравала важливу роль, була важливою галуззю арабського мовознавства. Хоча існує припущення, що ідея складання словників була запозичена арабами у греків (це припущення часто стає переконанням без необхідності доказів), проте арабська лексикографія є цілком оригінальним і самостійним явищем за змістом та розвитком.

Арабська лексикографія з'явилася у часи, коли в Європі такий тип мовознавчої праці був невідомим. У мусульманському світі були створені ідеальні умови для появи та прогресування лексикографії. Втілення арабської літературної мови як основної мови культури та релігії у середньовічному мусульманському Сході, швидкий розвиток арабомовної літератури, використання арабської як мови комунікації у науковій спільноті, потреба у підтримці високого рівня писемної мови, а також розповсюдження різноманітних діалектів усної мови та нагромадження відмінностей між писемним та усним варіантами арабської — усе це привело до виникнення арабської лексикографії в ранні періоди та її подальшого успішного розвитку протягом багатьох століть.

Арабська лексикографія відзначалася широким розмаїттям та одночасно розвивалася за різними напрямками. Важливою особливістю її було те, що початково

сформовані практичні та теоретичні принципи, подібно до граматики, залишалися майже незмінними.

Словники можна розподілити на дві основні категорії: енциклопедичні та філологічні (лінгвістичні). Основна різниця полягає в тому, що енциклопедичні словники описують явища, що позначаються словами, тоді як філологічні словники вивчають самі слова. Філологічні словники, у свою чергу, можна поділити на дві великі категорії: одномовні (де слова пояснюються мовою, до якої вони належать) та перекладні (дво- або багатомовні, де слова пояснюються іншою мовою або мовами).

За Ю.П. Губановим (1978) одномовні словники включають у себе кілька видів:

1. Словники, які охоплюють всі слова даної мови (теза уруси);
2. Тлумачні словники, що пояснюють правопис, вимову та лексико-граматичні особливості конкретного слова;
3. Діалектні або регіональні словники;
4. Словники, присвячені конкретному письменнику або окремому літературному твору;
5. Словники, що охоплюють лексику певного історичного періоду (періодичні словники);
6. Етимологічні словники - розкривають походження окремих слів;
7. Фразеологічні словники - описують фразеологізми;
8. Словники синонімів, неологізмів, неправильностей, скорочень, жаргонів та інших мовних аспектів;
9. Словники орфографічні, орфоепічні, словотворчі та інші.

У роботі перекладача одномовні словники широко використовуються як засоби довідки, які допомагають у правильному розумінні різноманітності лексики. Проте, на початкових етапах вивчення іноземної мови, особливо важливими є словники перекладні. Це словники, де за допомогою однієї мови пояснюють слова іншої. Такі словники можуть бути двомовними або багатомовними.

Особливе місце серед лексикографічних праць займає словник Абу Убейда, де автор проводить класифікацію лексики за різними категоріями: стосовно статусу людини, одягу, їжі, хвороб, зброї тощо. Лексика, яка відноситься до кожної теми,

розміщується в окремій книзі. Було складено значну кількість подібних словників. Сучасного дослідника вражає не тільки число лексикографічних праць, але й їхній обсяг. Наприклад, словник Ібн Сіді (помер у 1066 році) з назвою "المخصص", який складається з сімнадцяти томів, об'єднує лексику, що описує різні аспекти життя людини: її характер, побут, працю, громадську діяльність, а також оточення (флора, фауна) тощо.

Словники такого типу відрізняються від інших тим, що їхні автори часто виходять за межі звичайної лексикографії, включаючи різноманітні теоретичні аспекти як лексики, так і граматики, демонструючи при цьому власні уявлення про різні явища. Проте арабські лексикографи класичного періоду надавали значно більше уваги складанню тлумачних словників. Головним завданням було якнайповніше включення лексики того часу з детальним роз'ясненням значень слів. Першим словником такого роду вважають словник Халіля Ібн-Ахмада, складений у 8-му столітті. Система цього словника відзначалася оригінальним підходом до відбору та організації лексики. Крім того, вступна стаття містила теоретичні положення та погляди на мову, які послужили основою для подальшого розвитку мовознавства в арабському світі.

В тлумачних словниках класичного періоду основним принципом організації слів став метод розташування коренів за їхньою кінцевою буквою.

Класифікація термінологічних словників:

«Термінологічний словник (лат. Terminus кордон, межа, з грец. Logos слово, вчення) — словник, у якому подана система термінів певної галузі знання». (Ю.І. Ковалів, 2007, с. 478)

Зазвичай робота над термінологічним словником розпочинається зі збору термінів із різних джерел. Ці джерела можуть включати практики та статті відомих вчених, монографії, підручники вищих навчальних закладів, де надані чіткі визначення та стандартизовані терміни, галузеві енциклопедії, а також реферати та анотації з реферативних журналів, описи винаходів. Після відбору термінів формується словник термінологічного словника, який містить перелік одиниць, таких як слова, словосполучення, скорочення, символи та їх комбінації, що потребують

визначення та пояснення. Важливою особливістю термінологічних словників є структура словникової статті, що формується з правої та лівої частин. У правій частині розташовується головне слово (термін), а у лівій - його семантична інтерпретація, яка може містити інформацію про сферу використання терміну, його переклад, граматичні характеристики, визначення, приклади вживання з іншими словами, похідні слова, етимологію, синоніми та антоніми .За змістом правої частини словникової статті можна виділити два типи словників: словники термінів і словники терміноелементів. Серед останніх можна зазначити словники інтернаціональних морфем, які складаються з морфем, що мають міжнародне значення.

Щодо правої частини словникової статті, можна розрізняти наступні типи словників: термінологічні перекладні словники, словники з визначенням понять (так звані тлумачні), словники-довідники, а також словники, які перераховують терміни або поняття (такі як дескрипторні і ідеографічні словники).

Ідеографічний термінологічний словник відрізняється від звичайного термінологічного словника тим, що його структура базується на списку понять, а не на алфавітному переліку термінів.

Кожна словникова стаття починається з номера та назви поняття, а потім наводяться його синоніми та слова, які можуть вживатися з ним у певній тематичній групі, що допомагає уявити семантичне поле цього поняття.

Видова класифікація термінологічних словників ґрунтується на чіткому поділі документів відповідно до логічних принципів, які включають єдність ознак, співрозмірність частин, взаємовідношення між ними та неперервність ділення. Перша з цих ознак є найважливішою і вимагає розділення всього обсягу поняття словника за однією з ознак. Оскільки документ має багато таких ознак, обсяг поняття потрібно ділити за кожною з них.

Видова класифікація словників передбачає їх розподіл за основною характеристикою, яка визначається як основна ознака. Ці словники об'єднуються у певні категорії, що називаються видами. Основу цієї класифікації складають три блоки ознак, що відображають різні аспекти: інформаційний та матеріальний склад документа, а також умови його існування у зовнішньому середовищі. Кожен з цих

блоків виступає як критерій для формування класифікаційного ряду залежно від пріоритетних ознак. Ці ряди створюють складну багаторівневу структуру класифікаційної схеми термінологічних словників.

Типологізація, з іншого боку, пов'язана з групуванням словників відповідно до їхньої відповідності певній загальній моделі, яка називається типом. Це визначення належності документа до певного типу на підставі комплексу характеристик. Найбільш вагомі характеристики, які визначають типи словників, вибираються відповідно до їхньої цільової спрямованості та орієнтації на авдиторію.

2.2. Арабізація та запозичення як спосіб передачі лінгвістичних термінів арабською мовою

Проблема арабізації термінів стоїть перед сучасною арабською лінгвістикою як одна з найбільш актуальних. Під терміном "арабізація" (التعريب) мається на увазі процес формування нових лексичних одиниць або термінів на основі коренів арабської мови, або транслітерація, коли іншомовне слово передається арабськими літерами. У дослідженнях, що стосуються запозичень в арабській мові, для позначення процесу арабізації використовується термін "التعريب", а для арабізованих слів та термінів - "الألفاظ المعربة " (арабізовані лексеми). (А. А. Мустафаева, 2011, с.168)

Багато років тому з'явилося поняття арабізації, і вже у VIII столітті відомий класичний філолог Сібавейгі зазначив його в своїй праці "Книга". Він розглядав арабізацію як процес, що полягав у записі іншомовних слів арабськими літерами зі збереженням їх фонетичної структури та вимови. Цей процес також відомий під назвою "التحويل" (передача). Наприклад, термін "Internet" у арабському написанні إنترنت зберігає свою фонетичну структуру.

У своїй праці "Проблеми сучасної арабської мови", арабський лінгвіст Баразі М. висловлює відмінну думку про поняття "арабізація". (M. Barazi, 1989, p. 14) За його поглядом, це поняття повинно бути відтворене згідно з правилами арабської мови. Він описує цей процес як "натуралізацію" (араб. التطبيع). Яскравим прикладом є слово "topography", арабський відповідник якого - "طبوغرافيا".

Пуристи, які прагнуть зберегти мовну чистоту, такі як Абідін та Аль-Сааран, характеризують це явище "الدخيلة الترجمة/الدخيل", що в англійській мові відоме як "loan translation" або "калькування". З їхнього погляду, це негативне явище, оскільки воно передбачає введення іншомовного слова у вживання арабської мови, що може порушити її автентичність та цілісність. (محمود السعران، 1962، 167 ص.)

В даний час термін "арабізація" майже повністю змінив своє первісне значення. Тепер арабізація розглядається як процес введення термінів наукової та технічної сфер до арабської літературної мови. Цей процес включає в себе використання слів та фраз, сформованих за допомогою арабської мови, а також запозичення слів та їхнє написання арабськими літерами.

Дослідження проблем арабізації на сучасному етапі розпочалося у другій половині XIX століття. Мовознавець Аль-Шидьяк наголошував на важливості збереження чистоти арабської мови, у той час як лінгвіст Ахмад Аль-Магрибі вважав, що арабізація та створення нових термінів є необхідними для розвитку арабської мови. (А. А. Мустафаева, 2011, с. 168) Незважаючи на різні погляди, вони прийшли до висновку, що арабізація відбувається природно під час створення нових термінів. Сучасний арабський лінгвіст Махмуд Хіджазі зауважує, що вже в давнину питання арабізації вивчали вчені, такі як Сібавейгі та аль-Джаугарі. Він також розглядає арабізацію як один з видів мовного запозичення. (الإقتراض اللغوي). (محمود فهمي حجازي، 1993، 259 ص.)

При перекладі з англійської на арабську мову терміну "Лінгвістика" виникають труднощі у виборі єдиного та точного еквівалента. Багато арабських лінгвістів вважають, що найбільш підходящим є варіант "علم اللغة", дослівним перекладом є "наука про мову". Цей переклад вважається відповідним, оскільки він відображає сприйняття лінгвістики з використанням арабської культури. (أحمد مختار عمر، 1985، 45-46 ص.)

Академії з вивчення арабської мови представили три варіанти перекладу терміна "Лінгвістика": اللسانيات, االلسنة, االلسنية. Це випливає з того, що слово "لسان" означає "язик" і широко вживається для позначення поняття "мова". Деякі учасники академій також вважають, що слід використовувати слово "لغة" для терміну "діалект" ("لهجة"),

оскільки визначення "لغة" було використане ще за часів відомого арабського граматика та лінгвіста Ібн Джинні в сенсі "діалект". (I. Anis, 1966, p. 169)

Для вираження терміну "семантика" у арабській мові використовується термін, який утворений, використовуючи транслітерацію – "السيمانتيك". Також існує аналогічний термін – "علم المعنى" («наука про значення»). За висновком арабського мовознавця Антари Абдалли, краще скористатися уже узгодженим у словниках Аль-Хулі та Мубарака терміном "علم الدلالة" або "الدلالية", оскільки він на кращому рівні передає дану концепцію. (A. S. Abdellah, 2003, p. 2-7)

Термін "синтаксис" у перекладі на арабську мову відповідає "علم النحو" («наука про граматику»). Аль-Хулі у своєму словнику пропонує кілька варіантів для цього терміна: "علم النحو", "نظام الكالم", "بناء الجملة". (M. Al-Khuli, 1982, p. 402) Термін "نحو" здавна вважався еквівалентом для поняття "граматика", оскільки арабські лінгвісти його розуміли як відображення лише коректної структури речення, а не всієї граматики в широкому розумінні. Іноді слово "النحو" використовували для опису поняття «лінгвістика». Незважаючи на те, що є стале слово "قواعد" для позначення цього поняття, деякі все ще використовують термін النحو. (A. S. Abdellah, 2003, p. 2-7)

Термін " علم التراكيم" іноді використовується для опису поняття "синтаксис", проте, за висновком Антарс Абдалли, поняття включає в себе два значення: "синстаксис" і "морфологія". Для того, щоб розрізнити ці два значення при перекладі на арабську мову, потрібно уточнення, яке полягає у додаванні слова "الجملة", у результаті чого отримаємо " تراكيب علم تراكيب الجملة " (наука про структури речення). Ще одним варіантом для уточнення під час перекладу є використання форм "علم تراكيب" та "علم النحو" в одній фразі: " النحو علم التراكيب و النحو" (наука про синтаксис та структури). Цей варіант перекладу має свої переваги, оскільки зберігає оригінальне та історичне слово "نحو", яке під час читання розуміється як "чогось, що стосується правил та структури речення", а слово "تراكيب" вказує на побудову речення. (A. S. Abdellah, 2003, p. 2-7)

У арабській мові для позначення терміна "морфологія" використовується словосполучення "علم الصرف". Проте само слово "صرف" не відтворює повністю концепцію поняття "морфологія", тому до цього терміну додають слово "اشتقاقات"

(«утворення»), утворюючи "علم الصرف و الاثتقاقات". Ця комбінація, на думку Антари Абдалли, краще передає суть терміна "морфологія". У арабській мові для терміна «морфема» не існує єдиного відповідника. (A. S. Abdellah, 2003, p. 2-7) У своєму словнику Аль-Хулі пропонує чотири різних варіанти перекладу цього терміна: "صرفيم", "صرفية مجردة", "مورفيمة", "مورفيم. Термін "مورفيم" утворений шляхом прямого запозичення та записаний транслітерацією. (M. Al-Khuli, 1982, p. 402)

Термін «фонологія» перекладається арабською як "علم الاصوات" та "الصوتيات". (M. Al-Khuli, 1982, p. 402) Проте Антара Абдалла вважає, що слово "أصوات" ("звуки") не є повністю відповідним для позначення терміна "фонологія". Він стверджує, що термін-словосполучення "علم الاصوات اللغوية" ("наука про звуки мови") вказує на звук як об'єкт дослідження у лінгвістиці, а не просто на звук у загальному розумінні. (A. S. Abdellah, 2003, p. 2-7) У деяких працях арабських мовознавців можна помітити використання одного і того ж еквівалента для термінів "фонологія" і "фонетика". Так, термін "фонетика" також перекладається арабською як "علم الصوتيات" ("наука про звуки"), щоб уникнути непорозумінь щодо різниці між цими поняттями.

Аль-Хулі пропонує чотири різновиди для позначення поняття "фонема":فونيم, فونيمة, صوتيم, صوت مجرد. Ахмед Кадур розглядає фонему як основну звукову одиницю слова та використовує метод калькування для перекладу цього терміна як " الوحدة الصوتية" - "звукова одиниця". (أحمد قدور، 1992، 149 ص.)

Кожен із цих термінів має відмінну структуру та спосіб утворення. Половина з них походить від кореня у трьох буквах صوت, що означає "звук", та різних моделей словотворення.

Арабські лінгвісти різним чином перекладають терміни "діахронія" та "синхронія". У словнику Аль-Масді "قاموس اللسانيات" для позначення терміна «діахронія» використовується слово آنية, а термін «синхронія» перекладається як زمانية.

У словнику " معجم السانية" Бассама Барака пропонується використовувати слово تعاقب для перекладу терміна «діахронія», а для терміна «синхронія» - تزامن. Для перекладу терміна "діахронія" Реймон Тахана використовує термін "التعاقب", а для "синхронія" - "التعاصر". (ريمون طحان، 1981، 205 ص.)

Іноді слово, яке було запозичене, зазнає таких змін, що його важко впізнати, а інколи відбувається певне відхилення в семантиці цього слова. Аль-Хулі рекомендує використовувати терміни "ألوفون" та "متغير صوتي" для опису поняття «алофон».

Термін «прагматика» Аль-Хулі перекладає як علم الرموز («наука про знаки»). Також він використовує цей відповідник для позначення терміну «семіотика». Антара Абдалла, інший арабський лінгвіст, використовує термін "البراجماتيك" для передачі цього поняття, застосовуючи транслітерацію. (A. S. Abdellah, 2003, p. 2-7)

Термін «семіотика» може бути переданий як السيميولوجيا, السيميوطيقيا та السيميائية, السيميوتية. (جيلالي ابن يشو، 2010، 159-184 ص) Усі ці терміни у різній мірі є прямими запозиченнями або сформовані з використанням фонетичної системи англійської мови, або за допомогою додавання суфіксів, характерних для арабської мови, таких як ئية. Проте, Хасан Дарір пропонує використання термінів علم الادلة та علم السيمياء, з додаванням слова علم («наука»).

Аль-Хулі перекладає термін "асиміляція" як "مثال" та "مماثلة", Хамзаві - як "شديد" та "تماثل". В енциклопедії الموسوعة اللغوية використовуються такі відповідники, як " تماثل", "مشابهة", "مجاورة", "مماثلة"" та "انسجام". (الحمزاوي محمد رشاد، 1982، 97 ص)

Учений І. Аль-Саїд з університету Аль-Азгар ідентифікує кілька ключових мотивів, які приводять до вживання іншомовних слів у арабській мові: необхідність у міжкультурній взаємодії, актуальність запозиченого слова, його простота в сприйнятті та використанні серед населення. (R. Baalbaki, 1990, p. 806) С.В. Гринев також вивчає причини та проблеми запозичень, підкреслюючи вплив культурного контексту однієї мови на іншу та відсутність в мові адекватного еквівалента для нового поняття і точного його передання. (С. В. Гринев, 1993, с. 309)

Цей процес стосується й формування термінології в арабській мові, де часто беруться за зразок англійські терміни. Зважаючи на те, що багато лінгвістичних досліджень здійснюється англійською мовою, англійська стає основою під час перекладу та запозичення лінгвістичної термінології. (див. табл.1.1)

Таблиця 1.1

المصطلحات	المصطلحات العربية	المصطاحات الانجليزية
Semantics	علم /علم المعنى الدلالة	السيمانتيك
Morphology	علم الصرف	مورفولوجية
Morpheme	صرفية مجردة	مورفيم
Phoneme	الصوتية الوحدة	فونيم
Alophone	متغير صوتي	ألوفون
Semiotics	علم الادلة	السيميوطيقيا السيميائية

Висновоки до другого розділу:

У середньовічному арабомовному світі лексикографія відігравала провідну роль як впливова галузь мовознавства. Хоча припускається, що ідея укладання словників могла бути запозичена арабами у греків, арабська лексикографія виступає як самобутнє та оригінальне явище за змістом і напрямами розвитку. Арабська лексикографія виникла в часи, коли в Європі подібні мовознавчі праці ще не були відомі, і розвивалася в ідеальних умовах, зумовлених статусом арабської мови як основної для культури та релігії, бурхливим розвитком арабомовної літератури, широким використанням арабської в науковій комунікації та потребою в підтримці високого рівня писемного варіанту мови.

Арабська лексикографія вирізнялася надзвичайною різноманітністю, проте зберігала майже незмінні сформовані на початку теоретичні та практичні засади. Лінгвістичні словники поділяються на енциклопедичні та філологічні (одномовні та перекладні), кожен з яких має свою специфіку.

Серед арабських лексикографічних праць особливе місце належить словникам, в яких автори виходили за межі суто лексикографічного опису, включаючи

різноманітні теоретичні аспекти лексики та граматики. Водночас класичні арабські лексикографи приділяли першочергову увагу укладанню тлумачних словників.

Термінологічні словники є особливим видом лінгвістичних словників, що містять термінологію конкретних галузей. Вони характеризуються специфічною структурою словникової статті та різними типами, залежно від змісту лівої частини.

Проблема арабізації термінів постає як надзвичайно актуальна для сучасної арабської лінгвістики. Під "арабізацією" (التعريب) розуміється процес формування нових лексичних одиниць або термінів на основі коренів арабської мови, а також транслітерація, коли іншомовне слово передається арабськими літерами.

Існують різні погляди на процес арабізації. Пуристи вважають його негативним явищем, оскільки воно передбачає введення іншомовних елементів, що може загрожувати мовній автентичності та цілісності. З іншого боку, більш прагматичні мовознавці розглядають арабізацію як необхідний процес для розвитку арабської мови в сучасних умовах.

Аналіз способів творення лінгвістичних термінів в арабській мові показує, що переважають два основні підходи:

1)Транслітерація іншомовних термінів (наприклад, "السيمانتيك" для "семантика").

2)Утворення нових термінів на основі арабських коренів та словотвірних моделей (наприклад, "علم الدلالة" для "семантика").

Широко використовується також метод калькування (переклад-запозичення) з інших мов, зокрема англійської, яка справляє значний вплив на формування арабської лінгвістичної термінології. Це зумовлено тим, що багато фундаментальних лінгвістичних досліджень здійснюються англійською мовою.

Загалом, проблема адекватної передачі лінгвістичних понять арабською мовою залишається актуальною і вимагає подальших зусиль арабських мовознавців для вироблення уніфікованої та усталеної термінології.

ВИСНОВКИ

У цій роботі було розглянуто особливості формування та розвитку термінологічної системи в арабській мові. Аналіз показав, що лексикографія відіграє провідну роль у середньовічному арабському мовознавстві. Хоча ідея укладання словників могла бути запозичена від греків, арабська лексикографія розвивалася як самобутнє й оригінальне явище. Вона виникла в час, коли в Європі подібні мовознавчі праці ще не були відомі, і розвивалася в ідеальних умовах завдяки статусу арабської як основної мови культури й релігії, бурхливому розвитку арабомовної літератури, широкому використанню арабської в науковій комунікації та необхідності підтримувати високий рівень писемного варіанту мови.

Арабська лексикографія вирізнялася надзвичайною різноманітністю, при цьому зберігаючи майже незмінні сформовані на початку теоретичні та практичні засади. Лінгвістичні словники поділяються на енциклопедичні та філологічні (одномовні та перекладні), кожен з яких має свою специфіку. Особливе місце посідають словники, в яких автори виходили за межі суто лексикографічного опису, включаючи різноманітні теоретичні аспекти лексики та граматики, проте класичні арабські лексикографи приділяли першочергову увагу укладанню тлумачних словників.

Термінологічні словники є особливим видом лінгвістичних словників, що містять термінологію конкретних галузей. Вони характеризуються специфічною структурою словникової статті та різними типами, залежно від змісту лівої частини.

Проблема арабізації термінів постає як надзвичайно актуальна для сучасної арабської лінгвістики. Існують різні погляди на цей процес, від негативного сприйняття пуристів до більш прагматичного розуміння мовознавцями як необхідного для розвитку арабської мови. Аналіз способів творення лінгвістичних термінів в арабській мові показує, що переважають транслітерація іншомовних термінів та утворення нових термінів на основі арабських коренів і словотвірних моделей. Широко використовується також метод калькування (переклад-запозичення) з інших мов, зокрема англійської, що пояснюється значним впливом англомовних лінгвістичних досліджень.

Загалом, проблема адекватної передачі лінгвістичних понять арабською мовою залишається актуальною і вимагає подальших зусиль арабських мовознавців для вироблення уніфікованої та усталеної термінології.

АНОТАЦІЯ

تركز هذه الرسالة البحثية على دراسة شاملة لخصائص تشكيل وتطور واستخدام المصطلحات اللغوية في اللغة العربية.
تم في هذا البحث تحديد الأسس النظرية لعلم المصطلحات كفرع من فروع علم اللغة، وتم وصف المفاهيم الرئيسية وأهمية هذا العلم بالنسبة لدراسة اللغة. وقد أجري تحليل مفصل للعوامل التاريخية والثقافية واللغوية التي أثرت على تشكيل وتطور المصطلحات العربية، وخاصة في مجال اللسانيات.
تم إيلاء اهتمام خاص لدراسة قواميس المصطلحات العربية باعتبارها مصدرًا مهمًا لدراسة علم المصطلحات. وقد تم تصنيفها وإجراء تحليل بنيوي-دلالي لها، مع تحديد دورها في ضبط واعتماد المصطلحات اللغوية العربية.
في هذا البحث تم دراسة الطرق الرئيسية لتكوين المصطلحات اللغوية العربية بشكل شامل، مع تحليل خصائص استخدام هذه الطرق في مختلف المجالات المصطلحية، وكذلك خصوصيات ترجمة المصطلحات من اللغات الأخرى إلى العربية.
بالإضافة إلى ذلك، تم تحليل الاتجاهات الحديثة لتوحيد وتوحيد المصطلحات اللغوية العربية، وتم وضع توصيات عملية في هذا الاتجاه. كما أجري تحليل مقارن لتشكيل المصطلحات في اللغة العربية والتقاليد اللغوية الأخرى.
أدى النهج الشامل لدراسة المصطلحات اللغوية العربية مع مراعاة الجوانب التاريخية والثقافية واللغوية إلى الحصول على معارف علمية جديدة ذات أهمية نظرية وعملية لتطوير علم اللغة العربية.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Белкин В. М. Арабская лексикология. – М.: Наука, 1975.

Гринев С. В. Введение в терминоведение. – М.: Московский лицей, 1993.

Губанов Ю. П., Москва (1978). Лексикология и фразеология арабского языка.

Дмитрук Л.А., Фурт Д.В. (2020). Термінологія.

Д'яков, А. С., Кияк, Т. Р., Куделько, З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінґвістичні аспекти. – Київ: КМ Academia, 2000.

Карпенко, Ю. О. (2006). Вступ до мовознавства. Підручник. Київ: ВЦ "Академія".

Ковалів, Ю. І. (2007). Літературознавча енциклопедія: У двох томах (Т. 1-2). Київ: ВЦ "Академія".

Кочерган, М. П. (2001). Вступ до мовознавства. Підручник. Київ: ВЦ "Академія".

Кочерган, М. П. (2001). Загальне мовознавство. Підручник. Київ: ВЦ "Академія".

Квитко И.С. Термин в научном документе. – Львів: Вища шк., 1976.

Максютенко Ірина Євгеніївна (2022). Основи фахової термінології.

Мустафаева А. А. Современная арабская терминология: формирование и проблемы перевода (на материале терминологии информатики): дис. доктора философии: 6D020900 / Мустафаева Анар Абдикадиевна. – Алматы, 2011.

Стаховська Н.Ф. Термінознавство, Дніпродзержинський державний технічний університет.

Воронова З. Ю. (2017). ТЕРМІНОЗНАВСТВО ПЕРШОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКА). ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ.

Abdellah A. S. The Problem of Translating English Linguistic Terminology into Arabic. – London, 2003.

Alsulaiman, S., Abied, A., & Allaithy, A. (eds.) (2019). Handbook of Terminology, Volume 2: Terminology in the Arab World.

Al-Khuli M. A Dictionary of Theoretical Linguistics (English-Arabic). – Beirut: Librairie du Liban, 1982.

Anis I. Min Asrar Al-Lugha, Secrets of the Arabic Language. – Cairo: Anglo Egyptian Bookshop, 1966.

Barazi M. Problems of modern Arabic Language (in Arabic). – Amman: Maktabat Al-Risalah, 1989.

El-Sayed S. York Dictionary of Linguistics (English-Arabic). – Cairo and Beirut: Egyptian International Publishing Company and Librairie du Liban, 2000.

Ghazala S. Arabization Revisited in the Third Millennium // Arab World English Journal, 2013.

TERMINOLOGY IN ARABIC LINGUISTICS, Abdunabiev Sunnat Botirovich, 2023.

ابن منظور. لسان العرب، عرب اللسان. – بيروت: دار صادر، 1956.

أحمد قدور. مبادئ اللسانيات. – دمشق: دار الفكرة، 1992.

أحمد مختار عمر. دراسة الصوت اللغوي. – بيروت: عالم الكتب، 1985.

ريمون طحان. األلسنية العربية. – بيروت: دار الكتاب اللبناني، 1981

جياللي ابن يشو. مشكلة اضطراب داللة المصطلح اللساني // المجلس األعلى للغة العربية. م 2010.

حمزاوي محمد رشاد. العربية والحداثة أو الفصاحة فصاحات. – تونس: منشورات المعهد القومي لعلوم التربية. م 1982.

س.يوسف الغازي، مجيد النصر. محاضرات في األلسنية العامة / الترجمة من الفرنسية. – سيدي بلعباس: دار النعمان للثقافة، 1956.

محمود السعران. علم اللغة مقدمة للقارئ العربي. – مصر: دار المعارف بمصر، 1962.